

Iň soňky gaýrat

Category: Edebiyat täzelikleri, Kitapcy

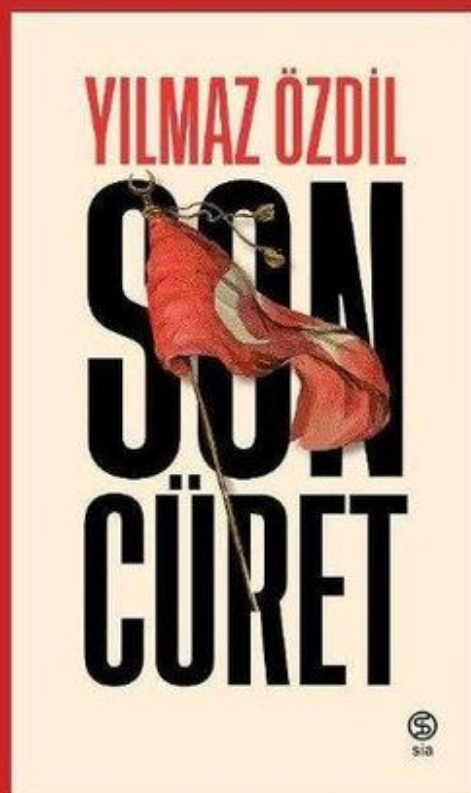
написано kitapcy | 23 январа, 2025

Iň soňky gaýrat IÑ SOŇKY GAÝRAT...

Türkiye'nin en çok okunan yazarı, değerli kardeşim Yılmaz Özdil'in, yıllarca emek vererek hazırladığı "SON CÜRET" adlı yeni kitabını soluk soluğa okurken, ilklerle tanışacak, efsaneleşen isimlerin daha önce hiç duymadığınız yönlerini, bazen şaşkınlık, çoğu zaman da hayranlıkla öğreneceksiniz...

★★★

Çok yakında kitabevi raflarında yerini alacak olan "SON CÜRET" öylesine farklı ve akıcı ki, okudukça içinizden "Keşke hiç bitmese" diye geçirecek, sayfalarından onlarca film konusu çıkabileceğini düşünecek ve "Milli Mücadele şimdiye kadar böylesine etkileyici ve sürükleyici bir dille hiç anlatılmamıştı" diyeceksiniz...

Iň soňky gaýrat...

Bu söz – Mustapa Kemalyň sözi.

Ol şu söz bilen milli azat-edijilik göreşiniň ähli many-mazmunyny açyp berdi.

"Uçurumyň gyrasynda durus. Bizi diriligine mazara atmak isleýärler. **Iň soňky gaýrat** belkäm bizi halas eder. Anadola

geçýäris» diýdi.

* * *

On iki ýyllap üstünde işledim. Iki ýylda ýazyp gutardym. Men muny milli azat-edijilik göreşiniň gahrymanlarynyň ýagty ýadygärligine bagyşlap ýazdym.

Edebiýat mugallymy Mustapa Nejatini, boýnuna daş baglanyp Kordondan deňize oklanan Şükri beýi, köşgüň melikesidigine garamazdan «Kuwaýy Milliýäniň» («Milli Azat-edijilik opolçeniýesi») hasabyna jansyzlyk eden Mewhibäni, asly italýan osmanly paşasy (generaly) Luiginiň watansöýüjiligini, erkekler gorkudan ýaña saňňyldap stoluň aşagynda bukulýan wagty ýüregini bire baglap öňe atylan Münewwer Saimäni, Şükufe Nihaly, Haýriýe Melegi, Sahabat Filmeri, kesilen kellesi syryga dakylp köçelerde aýlanan Karaosmanogly Halidi, ilkinji deňiz-goranyş müfrezesi «Ýigit ordasyny», grek baýdagyny asan ýobazlary obanyň ortasyndaky meýdanda asan Bekir Samini, harby gullukdan gaçyp ýörkä milisiýa otrýadyny döredip serkerdelok eden, adyna namalar düzülen türkmen Ýörük Aly epäni, **epe** adyny alan ilkinji zenan Çete Aýşany, Zeýbek Şerifäni, legendar Çakyrjalynyň ýanynda ýetişen Gökçen epäni, afro-türk mawro Aly epäni, mors elipbiýi bilen taryh ýazan Manastyrlý Hamdini, gury ýerde duran ýerinden suwasty gämini uran Müstejip onbaşyny, garagözli gözi gara Patmany, naýynsap şeyhulyslamlar ölüm fetwalaryny ýazýarka, baryp-ha alys Liwiýada dadymyza ýetişen mujahyt Ahmet Sunusyny, Mustapa Kemal bilen bile garşysyna ölüm permany çykarylan Alfred Rüstem Bilinskini, milli azat-edijilik göreşiniň ilkinji we ýeke-täk deňiz şehidi Rejep kahýany, milli azat-edijilik göreşiniň ilkinji şehidi uçarman Ahmet Fethini, azatlygyň alawyny tutaşdyran çakmakçy Seýidi, öz janyňa kast etme ýaly agyr tabşyrygy boýun alyp özüni partladan Ýusup çawuşy, Stambulda utanman-uýalman «İňlis dostlary» («İngiliz Muhipleri Cemiyeti») jemgyýeti döredilende biziň bilen egin-egne berip söweşmäge gelen yrakly arap taýpa serdary Ujeými Sadun paşany, arslanlar arslany topgapyly jambaz Mehmedi, «Özbekler» tekgesini, «Ne mutly Türk men» diýenleriň wujut görnüşine gelen zenji Musany, alawy-bekdaşy

dergähiniň Şagulysyny, Izmir Kemeraltynyň simwoly benzinçi kör
hapyzy, alysdaky Günorta Afrika, şeýtanyň adasy hasaplanýan
fransuz Gwineýasyna sürgün edilen «türk kebelek» Jemil
polisiýany, «ýaragyň bolmasa ýerden üç daş alyp, duşmana
zyňmalysyň» diýen Denizli müftüsi Ahmet Hulusi ependini,
frontdaş erkek ýoldaşlaryny halas etjek bolup şehit bolan
paraşýutçy Rahmiýäni, dag başynda laboratoriýa guryp waksina
we serum (сыворотка крови) öndüren Zekai Muammeri, Laz gorag
gwardiýasynyň milisiýasynyň podpolkownigi Topal Osmany,
relslerden gylyç ýasadan polkownik Behiçi, «Kuwaýy Milliýäniň»
mehter ansambl toparyny, Türkiýe taryhynda ilkinji bolup
«İstiklal» medalyny alan on iki ýaşlyja gyzjagaz Nezahaty,
«İstiklal» medalyna mynasyp bolan ýeke-täk daşary ýurtly Hans
Tröbsty, Hezreti Hamzanyň (r.a) güýç-kuwwatyndan we
gaýduwsyzlygyndan ylham alan «Hamza» toparyny, Iňlis Kemaly,
Gäwür Mömini, on ýaşly çagajykka şehit düşen Ysmaýyly, ýaňy on
üç ýaşanda gazy bolmak bagtyna ýeten Osman, Tewfik we Jemal
dagylary, «mukaddes amantlary» Stambula getiren Fahreddin
paşany, özüni intelligensiýanyň wekilleri hasaplaýanlar
Stambulda saňnyldap durka Anadola geçen şahyr Mehmet Emin
Ýurdakuly, Ýusup Akçurany, Samih Rifaty, uruş gidip durka
Ankarada Şekspiriň pýesalaryny sahnalaşdyran Otello Kamili,
Inebolunyň üstünden gelip Mustapa Kemal bilen tanyşan Nazym
Hikmeti, feminist Müfide Feridi, TBMM-niň binasyna giren
ilkinji zenan Berta Gaulýusy, «İstiklal» medalyna mynasyp
bolan ermeni ildeşimiz Arman Pandikýany, patyşanyň doglan günü
bellenip durka depin edilen Gördesli Makbuläni, dünýäniň
ilkinji garaýagyz uçarmany asly nigeriýaly afro-türk Ahmet
Alyny, kakabaş Nafyz Kotany, Mustapa Kemalyň atalygy Ysmaýyp
Fazyl paşany, Kazym Karabekiriň «Gürbüz Çocuklar» goşun
bölümini, ýigrimi ýerinden ok we oskolok ýaralaryny alyp
gazylyk rekordyna ýeten Kemaleddin Sami paşany, iň soňky
şehitlerimiz Akşehirli Mehmet, Antalýaly Hakky, Newşehirli
Ahmeti we ýene nijemeleri...

Eger häzir bu topraklarda azat adamlar bolup ýaşaýan bolsak,
etniki düzümimiz, dinimiz bilen bar bolýan bolsak, onda munuň
üçin eziz ruhlarynyň öňünde borçly bolan gahrymanlarymyzy asla

unutmalyň, olary hemişe hormat bilen, rahmet bilen, minnetdarlyk bilen ýatlalyň diýip ýazdym.

* * *

Watan dönüklerini-de ýatdan çykarmaň diýip ýazdym.

Kambur Izzeti, sarykly kazy Seýit mollany, «Orient Ekspres» otlusynda gaçyp giden köreken Feridi, «göwsümde iman, başymda Kuran» diýen iňlis ýallakçysy Anzawury, baýlygyny hyýanata harçlan Agop Hyrlakýany, «grek goşuny – halyfyň goşunydyr» diýen müfti Ömer Feýzini, häsiýeti lakamy bolan nemrut Mustapany, Pontusyň maliýe hemaýatkäri giresunly hoz täjiri Konstantinidesi we ýene niye-nijeleri unutmaň diýip ýazdym.

Gara Jambony, tekge gurup özünü tarykat şeýhi ygylan eden kontrrazwedçik Jon Benneti, 'Kuwaýy Milliýä» garşy göreşen hakyky Jeýms Bondy, Azat-edijilik urşunda Stambulda amerikan ilçihanasynda işläň we 1953-nji ýylda MRU-nyň (CIA) başlygy bolan Allen Dallesi, onuň ölýänçä Stambulda ýaşan oýnaşy Bettini, terrorçy Sogomon Tehlirýany, hakynatutma ganhor Mustapa Sagry...

Ganymyzy içmek islän Kalafatysi, Beýoglundaky buthanany ştab deregne ulanan monah Frewi, «Monte Karloda» humarhanalary bolan Basil Zaharoffy, «çöl melikesi» Gertrude Belliň şägirdi maýor Noeli, Massaçusetsde tälim berlip Siwasa ýollanan Meri Luis Graffamy, Elazigde doglan Anni Alleni, ýurt basylyp alynanda undulyp AKP döwründe türk bankyny satyn almagyna göz ýumulan «National Bank of Greece»-äni...

Ýaşlarymyz öwrensinler, bilsinler diýip ýazdym.

Tirannozawry ilkinji bolup tapan kişi we dünýäniň meşhur dinozawr awçysy Barnum Braunyň näme üçin Ankara gelip hut Mustapa Kemalyň özi bilen duşuşmak isländigini, Çerkez Ethem bilen «Golliwudyň» ýyldyzy Audrey Hepburnyň gyzyklanmasyny, dünýäniň iň şöhratly biznes-magnaty Aristotel Onassisiniň Makbule ady bilen ulaldylan gyza bolan garyndaşlygyny, grek koroly Aleksandrosy öldürip Konstantiniň tagta çykmagyny üpjüne eden maýmyn Moritsi, zarba urujy goşun bölümleriniň serkerdesi şazada Andreanyň aslynda kimiň gaýynatasydygyny,

grek başkomanduýuşisiniň Battal Gazyny näme üçin özüne nusgalyk şahs hasaplandygyny, Nobel baýragynyň eýesi we iňlis şahyry Redýard Kiplingiň grek kontrrazwedkasynyň hasabyna içalyçylyk edişini, Aýasofýa bilen Filadelfiýanyň ilteşigini, «Ýolbars ýürekli» Riçard bilen Izmiriň dahylyny, flotiliýa serkerdesikä Bosfordaky şäher portunyň ýolagçy gämilerinde kapitanlyk etmäge başlan rus admiralyny, dünýäniň iň meşhur «Smirnoff» aragynyň milli azat-edijilik göreşi döwründe oýnan roluny, ABŞ-da gul bolup ýörkä ýurdumyz basylyp alynamda Stambulyň gijeki durmuşynda yz goýan Frederik Brýus Tomasy, Ineboluda watanperwer gyzlarymyz Nilüferdir Feridäniň başdan geçirmelerini esere salan iňlis zenan ýazyjysy Enn Briji, hem basybalyjy ofiserleriň hemem «Kuwaýy Milliýeçileriň» düşlän otelini ýöreden awstriýaly madam Tadiýany, türk halkynyň şirin janyny orta goýup azatlyk ugrunda aldym-berdimli göreşe giren wagty aýlyklary köpeldilen soltan Abdylhamyt II-niň Peýweste, Patma, Behije we Najiýe hanymlary...

Alysdaky Mýanmarda galan türk ýesirlerini, Demirgazyk Buzly ummanyndaky konsagerlerde ýer edil beton ýaly buzlar gaplap alansoň, aradan çykanda amarda goýulan we dine ýaz çykanda jaýlanan juwan ýigitlerimizi, Sibirden gaçan we ýer togalagynyň daşyndan bir gezek aýlanyp Stambula gelen, soňam milli azat-edijilik göreşine goşulan Ihsan Latif paşany, Sibir melegi Elza Brendstrýomy, Wladiwostokdan bäre gämide getiren türk ýesirlerini birnäçe aýlap grek goşunyna bermedik ýapon serkerdesi kapitan Çomorany...

Sowet ilçisiniňem bilmeýän Akşehirdäki rus obasyny, «Kuwaýy Milliýe» bilen «Coca Cola»-nyň arasyndaky jetleşigi, haýsy şäherlerimizde iňlislere «nebit gözlemäge» rugsat berlendigini, azat-edijilik urşunuň jümmüşinde bolup geçen ýedi ballyk Soma ýer titremesini, koronawirus ýokanjy ýaly bütün dünýäni aldym-berdime salan «ispan dümewiniň» Osmanlynyň ykbalyny nädip üýtgedendigini, hemem eeni deportasiýasyndan söz açýarkalar öz watanymyzda nähili gyrgynçylyga uçrandygymyzy...

Depe saçyňyzy üýşendirip okaň diýip ýazdym.

Greklere ýesir düşen 22 müň türk ýesiriň başyndan geçiren

horluklaryny, bugün türk raýatlarynyň turist bolup gitmäge höwes edýän grek adalaryndaky ýesirhanalarda bolup geçen tragediýalary, grek adasynda ýesir boýunturugynyň astynda dünýä inen we adyna Ada dakylan gyzjagazymyzyň başyndan geçirenlerini...

Siziň nädip okajagyňyzy bilemok welin, men aglaý-aglaý ýazdym. Açlykdan pişik iýmäge mejbur bolnan Antepi, Maraşy, Urfany, Adanany, iki ýaşlyja balajyklarymyzyň süngülerini (штык нож – naýza pyçak) ujuna sanjylyp aýlanan ýeri Aýdyny, on ýaşlyja gyzjagazlarymyzyň namysyna deglen obalarymyzy, bäbejiklerini emdirmesin diýip mämeleriniň ujy kesilen aýallarymyzy, metjide gabalyp diriligine ýakylan we metjidiň penjirelerindäki demir gözeneklere barmaklary ýapyşyp galan çagajyklarymyzy, şehitlerimiziň üstüne meýdan edilen Çanakkalemizi, nejasatly lagymlara atylan Kurany-Kerimiň sahypalaryny, arkamyzdan pyçaklan Çapanogly, Koçgiri, Konýa gozgalaňlaryny, wizantiýa tekfurynyň gyzy bolsa-da Orhan Gazy Türkmene durmuşa çykyp Nilüfer adyny alan Holiferanyň guburyna atylan dinamitleri... Aklyňa-oýuňa sygmajak zorluk-sütemleri, zulумы ýazdym.

Hasan Tahsiniň ýagty ýadygärligine bagyşladym.

Sözbaşysyny jana-jan agam, hormatly kärdeşim Ugur Dündar ýazdy.

Gadyrdan dostum Salih Ýawuzyň eýeçilik edýän «Sia Kitap» neşirýatynda çap edildi.

Aslynda 400 müň ekzemlýarda çap etmegi makul bilipdik. Birinji satuwda görlüp-eşdilmedik rekorda netije gazandyk, ýene 430 müň ekzemlýar nusgada zakaz geldi. Satuwa çykmanka duw-dagyn etdiler. Satuwa çykarmanka ikinji neşire başladyk, şindi 500 müň ekzemlýar bilen satuwa çykdyk.

Şonça töhmetlere, şonça myjabatlara, şonça guramaçylykly linç kompaniýalaryna garamazdan maňa we ýazýanlaryma şeýdip hossar çykan, heniz neşire goýberilmänkä rekord gazandyran gadyrdan okyjylaryma ak ýürekden minnetdarlygymy bildirýärin.

Otuz sekiz ýyllyk žurnalistlik tejribämi orta goýup ýazan kitabymy okap çykanyňyzdan soň, «milli-azat edijilik göreşini häzire çenli şular ýaly täsirli görnüşde beýan edilen başga kitaby okamandyk» diýjegiňize arkaýyn kepil geçip bilerin.

On iki ýyllap üstünde işledim.

Eliňizden goýman «on iki sagatda okap gutaraýsam» diýen duýgyda dagy okaýsaňyz, zähmetimiň ýerine düşdügi bolardy we özümi bagtly saýardym.

«Iň soňky gaýrat» ('SON CÜRET') kitabyny okamak üçin internet düwmesine basyň.

Ýylmaz ÖZDIL.

«SÖZCÜ» gazetini, 11.10.2020 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMİLİYEW. Edebiýat täzelikleri